

**Förstudie innovation
commons och
systemgemensamma
utvecklingstillgångar**

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
English Summary	4
Bakgrund	5
Syfte	6
Mål	6
Genomförande	6
Commons – gemensamma tillgångar	7
Innovation commons	8
Analys av intervjuerna	8
Rapporter som producerats under förstudien	14
Förslag till åtgärder	14
Utveckling och implementering av finansiseringsstrukturer	15
Avslutning	17

Förstudie Innovation commons och systemgemensamma utvecklingstillgångar

Stiftelsen Compare. Karlstad, 2024.

Publicerad under Creative Commons licens [CC0 1.0](#).

Författare: Lina Svensberg, Jakob Lindvall och Per Danielsson, Stiftelsen Compare, och Anders G Nilsson, Ideon Science Park.

Förstudien finansierades av Vinnova, inom utlysningen "Strategiska projekt 2023 inom Systeminnovationsforskning"

Tack för värdefull input till: Anders Broström, Anders Olsson, Anders Solberg, Andreas Hager, Anna Bergdahl, Björn Skarp, Carolin Maule, Catarina Berglund, Cecilia Johansson, Christina Wainikka, Daniel Curto-Millet, Daniel Dersén, Donnie Lygonis, Emily Wise, Erik Lundh, Fredrik Svensson, Hanna Wallin, Helena Linge, Ia Modin, Jeanette Tuval, Jonas Matthing, Juan Rodrigo Verdú, Katarina Chowra, Katarina Lundh, Kjell Håkan Närfelt, Linus Arnold, Magnus Bårdén, Mariell Juhlin, Martina Hegestig, Michela Magas, Mikaela Hellberg, Neshe Tuna, Niklas Tideklev, Peter Svensson, Stefan Skoglund, Stina Lantz och Thomas Wernerheim.

Sammanfattning

En Vinnovafinansierad förstudie genomfördes under perioden november 2023 till mars 2024 i syfte att utforska hur systemgemensamma utvecklingstillgångar kan organiseras och förvaltas för att möta komplexa samhällsutmaningar och stödja en hållbar transformation i enlighet med Agenda 2030. Under förstudien genomfördes en omfattande kartläggning och analys av befintliga modeller samt intervjuer med finansiärer och utförare. Det framkom en bred konsensus om behovet av att förändra nuvarande finansieringsstrukturer för att främja långsiktigt hållbara affärsmodeller för gemensamma tillgångar, commons, för innovationsekosystem. En genomgående fråga är att nuvarande projektfinsiering ofta leder till att tillgångarna snabbt blir inaktuella utan aktiv förvaltning och vidareutveckling. Det råder ett starkt behov av att skapa incitament för att underhålla och uppdatera dessa tillgångar kontinuerligt.

Förstudien resulterade i följande rapporter, förutom denna sammanfattande slutrapport:

- [Juridiskt PM om commons för innovationsekosystem.](#)
- [Policyrapport om commons för utveckling av effektivare innovationsekosystem](#) (även tillgänglig på [engelska](#)).
- [Manual för finansiering av commons för innovationsekosystem](#) (även tillgänglig på [engelska](#)).
- [Modeller för att beskriva, analysera och organisera commons.](#)

Förstudien visar att det finns två centrala aspekter för att uppnå effektivare innovationsekosystem. För det första, **utvecklingen och implementeringen av finansieringsstrukturer som främjar utveckling, vidareutveckling och förvaltning av commons**. Denna förändring innebär en övergång från traditionell projektfinsiering till en mer dynamisk investeringslogik som även tillämpas på andra typer av tillgångar och verksamheter, inte bara commons.

För det andra, **en fördjupad förståelse för commons som organisatorisk form och dess relation till utfall inom innovationsekosystemet**. Dessutom har två områden identifierats som borde utforskas ytterligare inom ramen för ytterligare förstudier – **uppföljnings- och utvärderingsmetoder**, samt **tekniska plattformar för hantering av för commons i innovationsekosystem**.

English Summary

A Vinnova-funded preliminary study was conducted from November 2023 to March 2024 to explore how commons for innovation ecosystems can be organized and managed to meet complex societal challenges and support sustainable transformation in accordance with Agenda 2030. During the preliminary study, a comprehensive mapping and analysis of existing models were carried out, along with interviews with financiers and implementers. There was broad consensus on the need to change current financing structures to promote long-term sustainable business models for shared assets, known as commons, within innovation ecosystems. A recurring issue is that current project financing often leads to assets becoming outdated quickly without active management and further development. There is a strong need to create incentives to maintain and continuously update these assets.

The preliminary study resulted in the following reports, in addition to this summary final report:

- [Legal memorandum - commons in innovation ecosystems and state aid](#) (in Swedish).
- [Policy paper on commons for development of more efficient innovation ecosystems](#) (also available in [English](#)).
- [Manual for financing commons for innovation ecosystems](#) (also available in [English](#)).
- [Models for describing, organising and analysing commons](#) (in Swedish).

The study shows that there are two central aspects to achieving more effective innovation ecosystems. First, the **development and implementation of financing structures** that promote the development, further development, and management of commons. This change involves a transition from traditional project financing to a more dynamic investment logic that is also applied to other types of assets and activities, not just commons. Second, a **deeper understanding of commons as form of governance** and its relation to outcomes within innovation ecosystems. Additionally, two areas have been identified that should be further explored – **monitoring and evaluation methods**, and **technical platforms for managing commons** in innovation ecosystems.

Bakgrund

Vi står inför stora komplexa samhällsutmaningar som kräver en transformativ samhällsomställning för att möta målen i Agenda 2030. Innovation i en bred betydelse – i det kommersiella utbudet, i sociala sammanhang, i den politiska styrningen och på samhällssystemet som helhet - ses som en viktig möjliggörare och katalysator för den nödvändiga transformativa omställning av ekonomi och samhälle som vi står inför. Ingen kan dock i förväg veta vilka innovativa lösningar som kommer att vara framgångsrika och hållbara. Därför behöver samhället stimulera och främja innovation för att många olika konkurrerande lösningar prövas så att lösningar som blir långsiktigt framgångsrika kommer fram. Men konkurrens utan samverkan eller systemgemensamma utvecklingstillgångar leder till fragmentering och ineffektivt resursutnyttjande. Varje framgångsrikt system bygger på systemgemensamma tillgångar och standards som effektiviserar den evolutionära utvecklingen.

De systemgemensamma tillgångarna har bland annat följande syften:

- *Reducera kostnaderna* för att samla och få tillgång till den kunskap som behövs för att utveckla och sprida en innovationsmöjlighet i samhället/marknaden. Exempel på detta är metoder, processer, riktlinjer och data som på ett öppet sätt görs tillgänglig för de som utvecklar innovationer.
- *Interoperabilitet* mellan olika delkomponenter som tillsammans bildar ett system. Olika typer av kommunikationsprotokoll som Internet Protocol, CCITTs standards för telekommunikation är exempel på detta.
- *Skapa förutsättningar* för distribuerad systemutveckling så att olika team/individer kan bidra till utvecklingen av ett gemensamt system, oberoende av teamens skillnader i tid och plats. API:er, "utvecklingsstackar/-kit" är exempel på denna typ av gemensamma tillgångar.

Syfte

Syftet med förstudien var att utforska och kartlägga möjliga lösningar till följande utmaningar:

- Hur bör utveckling av systemgemensamma utvecklingstillgångar organiseras och genomföras?
- Hur bör förvaltning, spridning och tillämpning av systemgemensamma utvecklingstillgångar organiseras och genomföras?
- Hur bör ovanstående finansieras och vilken roll måste staten ta för att skapa tillräckliga incitament för att detta ska ske? Vilka hinder och möjligheter utgör dagens regelverk för detta, i synnerhet EU:s statsstödsregler?

Mål

Målet med förstudien var att forma ett förslag på hur offentligt finansierade systemgemensamma utvecklingstillgångar kan utvecklas, organiseras, förvaltas, och finansieras på ett sätt som skapar förutsättningar för spridning och kontinuerlig vidareutveckling, på ett sätt som är förenligt med EU:s regelverk, eller som kräver förändringar i EU:s regelverk för att möjliggöra en effektiv hantering av systemgemensamma utvecklingstillgångar.

Genomförande

Förstudien genomförde kartläggningar av följande aspekter:

- Relevanta befintliga modeller för utveckling, organisering, hantering, förvaltning och spridning av systemgemensamma kunskaps- och utvecklingstillgångar.
- De utvecklingstillgångar som idag finns i systemet, hur de används, sprids och finansieras, och vilka hinder och möjligheter som idag identifieras och som utvecklande organisationer mött.

Möjligheter och hinder relaterade till EU:s regelverk kopplade till ovan aspekter, exempelvis regelverket för statsstöd.

Till förstudien knöts en referensgrupp, bestående av 41 personer från 28 organisationer, från myndigheter, offentlig sektor, näringsliv, akademi och intermediärer.

Under förstudien ägnades de första två månaderna åt att bygga en gemensam förståelse kring ämnet, då kunskapen om commons som förvaltningsform är låg inom det svenska innovationsstödssystemet, både hos finansiärer och utförare. Detta initiala arbete lade grunden för både fortsatta aktiviteter och summeras i rapporten [modeller för att beskriva, organisera och analysera commons](#). Under förstudiens senare del genomfördes 9 djupintervjuer, med 4 personer från finansiärer, såväl regionala som nationella och 5 personer från utförarorganisationer.

Commons – gemensamma tillgångar

Commons är en term för tillgångar som delas av ett *community*. Begreppet *commons* översätts vanligtvis till allmänning, alternativt till gemensamma eller delade resurser/tillgångar, på svenska. I den här rapporten använder vi de engelska begreppen *commons* och *community*. Ibland använder vi det svenska ordet tillgång, om det passar bättre i texten. När vi inte specifikt pratar om en viss commons, refererar vi till alla sorters tillgångar med begreppet tillgång/tillgångar, oavsett hur de organiseras.

Elinor Ostroms forskning utmanade synen på gemensamma tillgångar – att det oundvikligen leder till överutnyttjande och undergång – *Tragedy of the commons*. Genom att studera tusentals gemensamma tillgångar kunde hon urskilja 8 principer som långsiktigt hållbara tillgångar har gemensamt, oavsett typ av tillgång, eller geografisk hemvist. Principerna handlar om att effektiv och hållbar förvaltning av gemensamma resurser kräver lokalt anpassade, kollektivt överenskomna regler och mekanismer för övervakning, sanktionering och konfliktlösning.

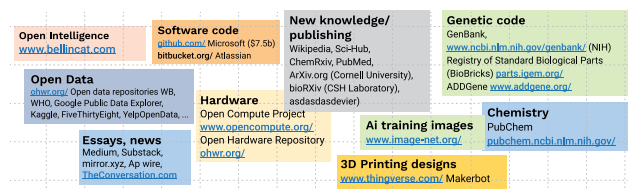
Exempel på begrepp som används för tillgångar som skulle kunna vara intressanta att organisera som commons för att stimulera utveckling av innovationsekosystem, och potentiellt finansieras helt eller delvis med offentliga medel är:

- Innovation commons (se beskrivning nedan).
- Verktyg (inklusive metoder, modeller, etc).
- Standarder.

Innovation commons

En specifik form av commons som är intressant i ett innovationspolicyperspektiv är *innovation commons*, en term som introducerades av den nya zeeländske forskaren Jason Potts, för att beskriva en miljö som han anser är en grogrund för innovation.¹

Innovation commons är, enligt Potts, en *common-pool resource* där distribuerad information samlas och tillgängliggörs och därigenom underlättar entrepreneurial discovery. "The key resource in an innovation commons is not the technology itself, but the distributed, partial and heterogeneous information that surrounds it." Exempel communities som skapar *innovation commons* är exempelvis *hacker spaces*,² och det klassiska exemplet Homebrew Computer Club vid Stanford. Följande bild är hämtad från en presentation av Potts,³ där han beskriver olika former av *innovation commons*:

Analys av intervjuerna

Denna del av rapporten inleds med en analys av intervjuerna, där de mest framträdande dragen lyfts fram och inkluderar anonymiserade, illustrativa citat. För att anpassa citaten till skrift har vissa justeringar gjorts, såsom att ta bort upprepningar. Därefter följer en sammanfattande analys baserad på förstudiens frågeställningar.

Både finansiärer och utförare uttrycker frustration över den aktuella situationen. Det finns en delad uppfattning om att de nuvarande finansieringsstrukturen inte erbjuder tillräckliga incitament för att skapa långsiktigt hållbara affärsmodeller.

¹ Innovation Commons: The Origin of Economic Growth, Jason Potts

² From hackers to start-ups: Innovation commons and Local Entrepreneurial Activity. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048733322001962>

³ How innovation commons contribute to discovering and developing new technologies, Darcy W.E Allen, James Potts

- "Det här är ju otroligt viktiga frågor för Sveriges tillväxt och konkurrenskraft. Att vi inte bara sätter pengar på en massa projekt. Vi har säkert gjort tillväxtanalyser, men jag kan bara rakt av inte komma på att det gjorts något jobb. Vad krävs för att det ska bli beständigt? Det är otroligt viktiga kunskaper som vi måste få koll på" (finansiär).
- "Vi bidrar ju massor till projektifieringen, och det gör [annan finansiär] också. Det är lite som att systemet är riggat så. Alltså projektägare, vilka incitament har de att faktiskt ta in resultat i sin egen verksamhet och fortsätta?" (finansiär).
- "Om det är viktigt att utveckla saker tillsammans, så borde det vara viktigt att resultaten kommer till nytta. Annars behöver vi inte pumpa skattepengar på att utveckla saker." (utförare).
- "Det var ett fantastiskt jobb som gjordes med [tillgång]. Otroligt bra projekt och det var så jävla grundligt. Shit, ett sånt jobb som gjordes där. Och så gjordes en hemsida som är nästan klar. Och där har det typ stannat." (utförare).
- "Jag ser mycket av de tillkortakommandena i de andra stora, ganska tungt finansierade, projekten som jag har varit med i. Fan vad mycket pengar det läggs på grejer. Men herregud, hur ska vi förvalta det här?" (utförare).

Ett genomgående tema i intervjuerna med utförarna är att man önskar att finansiärerna tar en mer aktiv roll och ser den offentliga finansieringen som riktad investering i innovationssystemet, med tydliga mål för samhällsnytta och hållbarhet. Man efterfrågar tydligare krav på hållbara verksamhetsmodeller, och även riktlinjer för uppföljning och utvärdering.

- "Det blir en punktinsats där man genererar massa saker. Men nånstans är finansiären en beställare. Det är de som investerar i, eller beställer det här arbetet. Vad är syftet med arbetet? Och vart landar det då när projektet är slut? Det är ständigt återkommande frågor. Projekt eller extern finansiering är ju en slags seed money. Men seed money till vad? Om man tänker sig att syftet är spridning av lärodomar, erfarenheter, vem är det som äger den frågan?" (utförare).
- "Om den här typen av kunskap eller verktyg inte efterfrågas, då ska man inte heller investera i att ta fram den." (utförare).
- "Jag tänker att på samma sätt som finansiärerna frågar om jämställdhet och hållbarhet och annat skulle man kunna fråga om långsiktig förvaltningsmodell eller vidareutvecklingsmodell." (utförare).
- "Man skulle kunna likna finansiärerna vid en VC, alltså investeringsmotor. När man investerar i någonting då vill man ju få ut något av det. Man investerar i någonting för att man kommer få någon slags utdelning. Och vad är då den utdelningen som man är ute efter."

Med riktningen och pengarna måste det ju ändå finnas något slags krav också på någon utdelning." (utförare).

- *"Det behöver det vara sammanlänkat mellan de som sitter på genererad kunskap och de som investerar i att generera ny kunskap så att man inte gör om samma saker om och om igen." (utförare).*

Ett genomgående tema hos utförarna är vikten av aktiv förvaltning och vidareutveckling, till skillnad från det passiva tillgängliggörande som man upplever att nuvarande projektfinansiering skapar incitament till. Man uttrycker att tillgångar som inte kontinuerligt vidareutvecklas snabbt blir inaktuella. Man efterfrågar finansieringsstrukturer som möjliggör finansiering och incitament för förvaltning och vidareutveckling av tillgångar, inte bara utveckling av nya tillgångar.

- *"Det löjliga är ju att det kostar ju ingenting att driva själva webbsidan och så vidare. Det som är svårt är att hålla [tillgången] uppdaterad informationsmässigt." (utförare).*
- *"Vi tar fram grejer hela tiden om och om igen. Men det finns ingenting om förvaltning. Jag vet precis vad som kommer att hända dagen efter [utvecklingsarbete av tillgång] är klart. Då har man slängt nyckeln och sen ligger det kvar. Efter ett år är det utdaterat och sen kan man lika gärna skrota det." (utförare).*
- *"Det finns en finansieringsmodell med en kostnad som är ganska lågt räknad på vad det kostar att ha [tillgången]. Den kostar inte jättemycket. Men det finns inga pengar för att utveckla [tillgången], och det skulle behövas." (utförare).*
- *"Man bara – nu är [tillgången] klar. Men den är ju inte klar, och den förvaltas inte. Det gjordes ett utkast som skulle feedbackas på. Men det finns ingen instans som tar emot feedbacken. Den skulle behöva vidareutvecklas också. Den är inte heltäckande och den skulle nog behöva jobbas om, med det är ingen som jobbar med den. Men jag får tre mail i veckan från folk som hört att jag jobbar med [tillgången] och undrar hur de kan komma åt den." (utförare).*
- *"Jag ser det tydligt på de projekten som jag är inne i. Som är nationella, otroligt fina, med otroligt duktiga människor som gör fantastiska jobb. Och vi lägger miljontals kronor på det här i systemet, men noll förvaltning. Egentligen så tycker jag nästan att man ska tänka tvärtom. Hur ska en sån här grej ägas och drivas och förvaltas? Och sen prata om vad man ska utveckla." (utförare).*
- *"Om jag satt som finansiär, skulle jag aldrig godkännt [projekt] eller [projekt] eller något av de andra projekten som jag är inne i nu, utan att veta exakt hur det ska förvaltas efter att det är klart." (utförare).*
- *"Dagen efter att [tillgång] sjösattes så slutade de jobba på det." (utförare).*

Samtidigt lyfter flera utförare upp att utvecklingen av långsiktigt hållbara tillgångar inte bara är en fråga om pengar, utan att krävs en entreprenöriell förmåga, men också ett ledarskap och en långsiktig vision. Även där efterfrågar man tydligare krav från finansierarna.

- *"Man [medarbetare som arbetat med tillgången] har gått utifrån vad det har stått i olika projektbeskrivningar och så vidare. Istället för att tänka det som är som en affärsverksamhet, även om man inte har några intäkter i sig. Men när jag bygger ett företag så tänker jag ju på att jag ska ha ett erbjudande till en kund. Värdet i centrum. Och sen så bygger jag olika typer av processer kring det."* (utförare)
- *"Vi på [organisation] hade inget intresse av att [tillgång] skulle landa hos oss egentligen. Det gynnar egentligen vår verksamhet ganska lite. Vi blev nästan lite intvingade i projektet, kan man säga. Det är inte vår kärnverksamhet."* (utförare).
- *"Vi har ju fått frågan om spridning i alla ansökningar i alla år. Då skriver vi att resultatet ska läggas ut på en hemsida, och det ska skrivas lite artiklar och göra en slutkonferens. Det är något man swipar av och det är ingen som ställer motkrav. Men man måste vara lite entreprenör i själen om man ska jobba med spridning."* (utförare).
- *"Då blir det helt plötsligt så här – shit, då måste vi uppfinna ett företag som ska förvalta det här verktyget också! Oj då, det har vi inte gjort, vem ska göra det?"* (utförare).
- *"Den typen av mjukare värdena är ganska svåråtkombara, som förmåga att kunna skala och sprida. Men vi skulle behöva hitta kriterier för det också."* (finansiär).

Finansiärerna beskriver att en ökad förståelse för commons som organiseringsmodell skulle göra skillnad och stimulera nya tankesätt, samt bidra till ekosystemutveckling i stort.

- *"Bara att lyfta upp begreppet [commons] tycker jag gör skillnad. Även om det är många aktörer som tänker såhär i viss utsträckning så blir det ändå lite osynligt i vardagen. Men att få ett begrepp, gemensamt begrepp, som Innovation Commons eller systemgemensamma utvecklingstillgångar gör ju att det blir mer fokus på det. Och att vi också då kan sortera in våra aktiviteter utifrån om de är commons eller inte. Och i tider av när det är ont om pengar, vilket det verkar vi gå in i nu, så blir det ju ännu viktigare med commons."* (finansiär).
- *"Jag uppfattar att det finns mycket intresse kring utbildning i de här frågorna. Att sätta strålkastarljuset på den här fjärde rutan [commonsrutan enligt Ostroms matris] och bara få folk att tänka, okej, men vad innebär det? Vad finns det här? Hur kan vi hantera de här frågorna?"* (finansiär).

- "Jag tror att nya synsätt om man kan möta det här med fragmentisering och hur man kan hantera den frågan är väldigt intressant för oss. Att bidra till långsiktighet i insatser." (finansiär).
- "Det skulle kunna stärka samarbetet mellan aktörerna i innovationsstödssystemet ännu mer, att identifiera commons som vi kan jobba gemensamt med." (finansiär).
- "Det har oftast snubblat på att man tror att det måste vara en ny organisation och någon som äger [önskad tillgång]. Jag tror att commons-modellen skulle kunna vara lite förlösande för att få till [önskad tillgång]." (finansiär).
- "Man behöver också ha en balans mellan det som är commons och det som är unikt och spets och skapar konkurrensfördelar. Så det inte bara blir commons." (finansiär).

Ett genomgående tema var lyfte även vikten av att kontinuerligt lärande och erfarenhetsutbyte kring ämnet, inte minst kring community-aspekten.

- "Det är just den explorativa aspekten som är intressant och spännande i det här projektet. Det är en öppen insats där det handlar om att lära sig, förstå och utforska den här fjärde rutan. [commonsrutan, enligt Ostroms matris]. Och jag tänker att här finns det ju inga svar utan man får ju formulera svaren tillsammans och det här blir ett inlägg som man sen kommer att skruva på framöver och fortsätta bearbeta." (finansiär).
- "Människan är ju till sin natur så att man vill ha klara svar. Man vill gärna ha blueprint. Så det är också det som är spännande, att det helt enkelt inte finns några givna lösningar, utan att varje givet tillfälle och varje kunskapstillgång är i sig en unik fråga som man behöver hantera. Däremot kan man tänka sig att det finns ett antal frågor man behöver svara på som är gemensamma för alla frågor." (finansiär).
- "Hur skapar man ett engagemang, ett intresse av att vilja sprida och dela för att sedan kunna ta del av något? För att man ska kunna ta del av andra kunskap så måste man kunna bjussa på den man har. Hur får vi till det? För om den kunskapen inte hela tiden uppdateras med det man lära sig, så faller hela idén." (finansiär).
- "Jag ser också hur svårt det är att förvalta ett communityverktyg om det inte finns en extremt stark intressegrupp. Som har någon form av organisation och periodicitet i möten och ansvarsfördelning." (utförare).
- "Jag tror nästan att det är det mest värdefulla när man jobbar med sådana här saker är kontaktytorna och personerna som man kommer i kontakt med. Och det tror jag kräver ett underhåll över tid. För annars, om nätverkandet slutar, då tror jag att det blir en pappersrapport som kanske få läser över tid." (utförare).

- *"Även om [tillgång] finns, hur tusan får man folk att använda den då? Det är en senare knäckfråga, för det har inte så mycket med finansierarna att göra, utan det handlar mer om mentaliteten. Not invented here, liksom."* (finansjär)

Det är även intressant att analysera vad som inte uttrycktes i intervjuerna. De juridiska aspekterna, eller spelreglerna, kring commons är helt centrala. Att experimentera med spelregler för att nå ett önskat utfall är en viktig aspekt kring att utveckla commons, vilket Ostroms åtta principer visar. Det finns även paralleller till open source-rörelsen, där diskussionen kring olika licensmodeller har varit avgörande för att balansera utvecklarens och användares frihet och intressen med behovet av att uppmuntra innovation och spridning av mjukvara. De olika licenserna reflekterar olika filosofier kring hur mjukvara bör delas och utvecklas. I [juridiskt PM om commons för innovationsekosystem](#) redogörs för juridiska aspekter av commons.

Creative commons-licenser nämns av några utförare, men kunskapen och intresset för konsekvenserna av olika licensval, exempelvis olika CC-licenser, verkar generellt vara låg, med något undantag.

- *"Det var jag som gjorde det [valde licensmodell] väldigt hastigt, för jag ville bara att det skulle vara tillgängligt och fritt att använda. Det var ingen djuplodande analys."* (utförare).
- *"Det blev att vi körde en CC -licens och sen var det frågan om vilken CC -licens vi skulle välja. Det finns ju en mängd olika varianter. Vi pratar fortfarande om det, utifrån perspektivet, hur mycket vill vi tillåta att folk gör förändringar, och sen fortsätter sprida eller inte?"* (utförare).
- *"Nu råkar vi liksom känna till creative commons och då blir det liksom en inspirationskälla men det finns ju säkert hur mycket som helst som man kanske skulle kunna applicera. Så det hade varit väldigt värdefullt att få veta mer om."* (utförare).

Ett annat ämne som inte heller diskuteras i särskilt stor utsträckning är de tekniska förutsättningarna för att utveckla, vidareutveckla och förvalta commons. I vissa fall nämns begreppet plattform som ett övergripande koncept för en miljö där man kan dela och tillgängliggöra kunskap. Inspirerade av den här förstudien så sökte några av referensgruppsdeltagarna en parallell förstudie kring de tekniska aspekterna av commons, Informationsstrukturer i lärande nätverk. Förstudien leds av Karlstads kommun och finansieras av Region Värmland. De preliminära resultaten från den förstudien visar på en stor potential i och med den pågående utvecklingen inom AI, och tekniker som kunskapsgrafer, LLM (large language models) och RAG (retrieval augmented generation) för commons. Inte minst aspekter som att överföra tyst kunskap till kodifierad kunskap, samt utvärdering, uppföljning och spårbarhet skulle sannolikt kunna underlättas.

Rapporter som producerats under förstudien

Förutom denna sammanfattande slutrapport har följande rapporter producerats under förstudien, av projektgruppen med stöd av den öppna referensgruppen. Den sammanfattande analysen av samtliga rapporter avspelas i de åtgärdsförslag som presenteras i den här slutrapporten, samt i policyrapporten om innovationsekosystem.

- [Juridiskt PM om commons för innovationsekosystem.](#)
- [Policyrapport om commons för utveckling av effektivare innovationsekosystem](#) (även tillgänglig på [engelska](#)).
- [Manual för finansiering av commons för innovationsekosystem](#) (även tillgänglig på [engelska](#)).
- [Modeller för att beskriva, analysera och organisera commons.](#)

Förslag till åtgärder

Det finns två centrala aspekter för att uppnå effektivare innovationsekosystem. För det första, **utvecklingen och implementeringen av finansieringsstrukturer som främjar utveckling, vidareutveckling och förvaltning av commons**. Denna förändring innebär en övergång från traditionell projektfinansiering till en mer dynamisk investeringslogik som även tillämpas på andra typer av tillgångar och verksamheter, inte bara commons.

För det andra, **en fördjupad förståelse för commons som organisatorisk form och dess relation till utfall inom innovationsekosystemet**. Dessutom har två områden identifierats som borde utforskas ytterligare inom ramen för ytterligare förstudier – **uppföljnings- och utvärderingsmetoder**, samt **tekniska plattformar för hantering av för commons i innovationsekosystem**.

Utveckling och implementering av finansieringsstrukturer för commons för innovationsekosystem

Det är avgörande att utveckla och implementera finansieringsstrukturer som stödjer utveckling, vidareutveckling och aktiv förvaltning av commons. Det första steget är att klargöra skillnaden mellan traditionell projektfinansiering och en investeringslogik riktad mot långsiktigt hållbara gemensamma resurser.

Denna logik bör tillämpas på såväl commons som andra tillgångar och verksamheter, oavsett ägandeform. Det innebär att genomförandet av statligt finansierade projekt i högre utsträckning måste ske genom en "venture-development"-logik, som tillämpar "entrepreneurial discovery". I [policyrapport om commons för utveckling av effektivare innovationsekosystem](#) finns en mer utvecklad analys kring detta.

Vidare måste finansieringsprocesser som stödjer dessa mål utformas för att möta commons unika behov, inklusive kollektiv handling och dynamiska krav. Detta innefattar att experimentera med nya styrmodeller och anpassa kriterier och milstolpar för effektiv resursanvändning.

För att accelerera utvecklingen bör finansiärer nu inleda strukturerade experiment med finansieringsprocesser anpassade för commons. Ett förslag på en sådan finansieringsprocess finns i [manual för finansiering av commons för innovationsekosystem](#). I [juridiskt PM om commons för innovationsekosystem](#) beskrivs hur finansiering av commons ska ses i relation till statsstödsreglerna. Slutsatsen av detta PM är att EU-rättens statsstödsregler inte bör hindra en utveckling i linje med den som föreslås i den här rapporten. Myndigheter och aktörer inom det innovationsstödjande systemet måste våga utmana EU-rättens statsstödsbestämmelser och i en större utsträckning än idag våga konsultera EU-kommissionen. Även möjligheten att upphandla utveckling, vidareutveckling och förvaltning bör kunna utforskas i eventuellt kommande arbeten.

1. Strategiskt lärande kring commons för innovationsekosystem

För att effektivisera innovationsekosystem är det avgörande att öka förståelsen för sambandet mellan utformning och utfall av commons. Vi har därför sammanställt grundläggande material i rapporten [modeller för att beskriva, analysera och organisera commons](#).

Elinor Ostroms insikter varnar för risken med "blue-print thinking", där en specifik design kopieras mellan commons med förväntan om liknande resultat. Varje commons är unik och kräver experimentell utformning av spelregler för att uppnå önskade utfall. När experimenterandet ökar, ökar även behovet av att underlätta strategiskt lärande inom ekosystemet. Att genomföra experiment utan att integrera lärandet är både ineffektivt och slösaktigt.

För att ytterligare implementera dessa insikter har vi etablerat både en commons och en community kring detta ämne. Detta initiativ främjar inte bara initial kunskapshöjning utan också långsiktigt strategiskt lärande. Allt material producerat under förstudien licensieras under Creative Commons (CC0) för att säkerställa långsiktig tillgänglighet och användning.

2. Utforskande och utveckling av tekniska plattformar för hantering av commons för innovationsekosystem

Centrala aspekter av commons inom innovationsekosystem är digital tillgänglighet och relevans. Det är viktigt att betona att när vi talar om en teknisk plattform, menar vi inte en plats för att samla och tillgängliggöra projektresultat. Istället refererar vi till en teknisk plattform designad för att möjliggöra vidareutveckling och aktiv förvaltning av commons, vilka hanteras av communities. Tidigare diskussioner har belyst att det inte är tillräckligt att bara göra projektresultat tillgängliga; commons kräver aktiv förvaltning och ständig vidareutveckling för att vara hållbara över tid. De tentativa resultaten från förstudien Informationsstrukturer Lärande Nätverk visar att teknologiska framsteg, inom tillämpningar av artificiell intelligens, såsom kunskapsgrafer, LLM (large language models) och RAG (retrieval augmented generation), erbjuder betydande möjligheter att effektivt sammanställa, strukturera och vidareutveckla commons. Dock är många befintliga plattformar, såsom de inom Microsoft-miljön, inte tillräckligt anpassade för communities bestående av användare från olika organisationer och IT-miljöer. Med ett ökande intresse för commons förutspås en växande efterfrågan på plattformar som främjar utveckling, vidareutveckling och aktiv förvaltning av commons över organisations- och IT-gränser.

3. Utforskande och utveckling av uppföljnings- och utvärderingsmetoder för commons i innovationsekosystem

När man finansierar utveckling, vidareutveckling eller förvaltning av commons enligt en investeringslogik, vad är det då man egentligen investerar i? Hur redovisas balansräkningen för en sådan investering,

särskilt när ägarskapet inte är knutet till en specifik organisation utan är kollektivt? Det är viktigt att identifiera vilka faktorer som avgör om och när commons skapar värde. För att förstå värdet som commons tillför ett ekosystem, vilka modeller för uppföljning och redovisning kan tillämpas? Nyckelaspekter som bör beaktas inkluderar hur mycket resurser—tid, engagemang och finansiering—som tillgången attraherar, användningens omfattning och natur (use-as-value) samt de effekter som användningen har, till exempel beteendeförändringar eller förflyttningar inom ekosystemet. Ett exempel på en modell som skulle kunna testas är skiktredovisningsmodellen som används i VINNVÄXT-programmet.

Avslutning

Den här förstudien är i sig ett exempel på den problemställning som förstudien bygger på. Den kan tolkas som att både vara finansierad enligt en projektlogik och enligt en investeringslogik. Det innebär att det finns två tolkningar av vad förstudien resulterat i, beroende på vilka "glasögon" vi ser förstudien genom.

* Förstudien finansierades enligt en projektlogik:

Förstudien har resulterat i en rad rapporter där vi fördjupat oss i vissa centrala aspekter kring ämnet. Vi har sammanfattat lärdomar och rekommendationer, och rapporterat till Vinnova. Projektgruppens uppdrag är nu slutfört.

* Förstudien finansierades enligt en investeringslogik:

Förstudien har validerat behovet av gemensamma tillgångar (commons) och former för gemensamt experimenterande och lärande (community) rörande finansiering, utveckling, vidareutveckling och förvaltning av commons inom det svenska innovationsstödssystemet. Ett community är initierat, i form av den öppna referensgruppen, bestående av såväl forskare, projektorganisationer och finansiärer. Även första versioner av commons är skapade.

Oavsett finansieringslogik så handlar nästa steg om att experimentera med finansiering, utveckling, vidareutveckling och förvaltning av commons i linje med den här förstudiens resultat. Men för att göra det effektivt behöver aktiviteterna finansieras enligt lämplig finansieringslogik. Experimenterande utan lärande är bortkastade pengar, och det lärandet behöver koordineras så att organisationer kan såväl bidra till det, som lära av det, över organisations- region- och branschgränser.